

En bauta i norsk villreinforvaltning – med ståsted lokalt i Dalsbygda

VISTE VEG: Jon J. Meli (84 år i 2019) har lagt ned en formidabel innsats for norsk villreinforvaltning, både forvaltningsmessig og kunnskapsmessig. Bildet er fra 2005, her sammen med gråhundvalpen "Tussi".

Jon J. Meli kan se tilbake på et imponerende virke til beste for norsk villreinforvaltning gjennom 33 år med ståsted i Forollhogna. Han har vært mangeårig redaktør av fagbladene "Elgen/Hjorteviltet", «Villreinen» og «Hognareinen». I løpet av årene har han gjort en rekke intervju/lyddopptak med eldre personer lokalt, over 100 i tallet. Intervjuene ble digitalisert i 2013 og skal nå gjøres offentlig tilgjengelige. Det samme skal skje med hans store bildesamling. Jon J. Meli ble i 2007 tildelt H. M. Kongens fortjenestemedalje i sølv.

Tekst og foto: Arne Nyaas

Begrunnelsen for tildelingen av H. M. Kongens fortjenestemedalje i 2007 er lang. I tillegg til å ha vært bonde i 30 år, har Jon J. Meli vist et stort engasjement gjennom et langt liv: Områdesjef i Tolga-Os HV område (kapteins grad) i 13 år, avsnittssjef i HV-05 (majors grad) i 5 år, to perioder i Os kommunestyre (8 år), leder i IL Nansen (2 år), leder i o-gruppa i IL Nansen (2 år), leder i Dalsbygda Skytterlag (2 år), leder i Dalsbygda bondelag (3 år), leder/sekretær i Forollhogna villreinutvalg (33 år), redaktør i bygdebladet «Nordavær» (8 år), redaktør i bladet «Hognareinen» (samtlige utgivelser fra 1985 til 2003), redaktør i bladet «Villreinen» fra 1986 til 2002, redaktør

av bladet «Elgen»/«Hjorteviltet» fra første utgave i 1990 og fram til 2002, medforfatter i bladet «Dalsbygda Jaktlag/Jaktsameie – 60 år» sammen med Petter Johaug og Arne Nyaas, redaktør av jubileumsbok for Dalsbygda Bonde- lag 100 år og redaktør av boka om Forollhogna- området sammen med Karl H. Brox og Per Jordhøy (utgitt i desember 2006).

Bildet over: To glade "gutter" i 1985. Forollhogna-formann Tryggve Svergja og Forollhogna-sekretær Jon J. Meli. Verken Tryggve eller Jon J. kunne da vite at "Hognareinen" skulle danne opptakten til noe langt mer omfattende enn et utvidet årsmeldingsskrift for eget villreinområde.

Ved tildelingen av H. M. Kongens fortjeneste- medalje i april 2007 påpekte ordfører Arnfinn Nergård følgende: - I 1972 ble Jon J. Meli valgt til leder av Arbeidsutvalget i Forollhogna villre- inområde. Med sine administrative egenskaper og med god faglig innsikt, grep han straks fatt på en pionerjobb innen villreinformasjonen. Noe av det første Jon gjorde, var å innføre delt kvote på bukk for å redusere uttaket av stor- bukk. I 1973 innførte arbeidsutvalget ettersøk etter endt jakt, og noen år senere startet arbeid- det med å bygge opp jaktoppsynet. Forollhogna har vist veg i villreinformasjonen, eksempelvis obligatorisk veiing av felte dyr, beiteregistre-

Kongens sølv: I april 2007 mottok Jon J. Meli Kongens fortjenestemedalje i sølv. Overrekkelsen skjedde på årsmøtet i Forollhogna villreinområde.

Har vist veg: Forvaltningsmessig er Forollhogna i dag ansett som det best drevne villreinområdet i Norge. Bildet viser Hogna (1332 m.o.h.) og Forollsjøen, sett nordfra.

ringer og strukturtellinger. Jon innså tidlig at det var behov for å knytte til seg forskere som hadde rein som spesialfelt. Han har hele tiden vært en lagspiller. Samarbeidet med DN og NINA har vært godt i alle år. Gratulerer, Jon. Jeg skal hilse så mye både fra fylkesmann Sigbjørn Johnsen, fra Os kommune og fra Slottet!

Selvlært

Folkeskole, folkehøgskole, befalsskole og en rekke kurs i militær regi. Dette er den pedagogiske ballasten for fjellbonden i Dalsbygda. Han har tilegnet seg kunnskap som har fått forskere og viltforvaltere til nærmest å slå hæla sammen i respekt og beundring. Jon J. Meli har alltid hatt stor tillit i villreinmiljøet, noe flere pristidelinger opp gjennom årene bekrefter. Norma-prisen i 1989 er trolig den gjeveste. Tildelingen skjedde på Skogbruksmuseet i Elverum, nå Skogmuseet. Prisen ble overrakt av Norma-konsernet direktør i Norge etter enstemmig tilråding av medlemmene i Viltforum. Melis uegennyttige innsats gjennom mange år innen viltforvaltningen i Forollhogna hadde gjort dalsbygdingen kjent og respektert i vilt-Norge.

Tre fagblad

Prisoverrekkelsen skjedde for tredivde år siden, og var til stor oppmuntring og inspirasjon for Jon J. Meli. Den neste store oppgaven som ventet, var redaktørjobben i «Elgen», senere utvidet og omdøpt til «Hjorteviltet». I sytten år skjøttet Jon til alles tilfredsstillelse skribentvirksomheten og det redaksjonelle ansvaret for tre tunge fagblad: «Villreinen», «Hjorteviltet» og «Hognareinen». Bare den som sjøl driver i yrket, vet hvilken innsats som ligger bak. Å drifte tre fagblad på måten Jon J. Meli gjorde, er beundringsverdig.

Satset egne penger

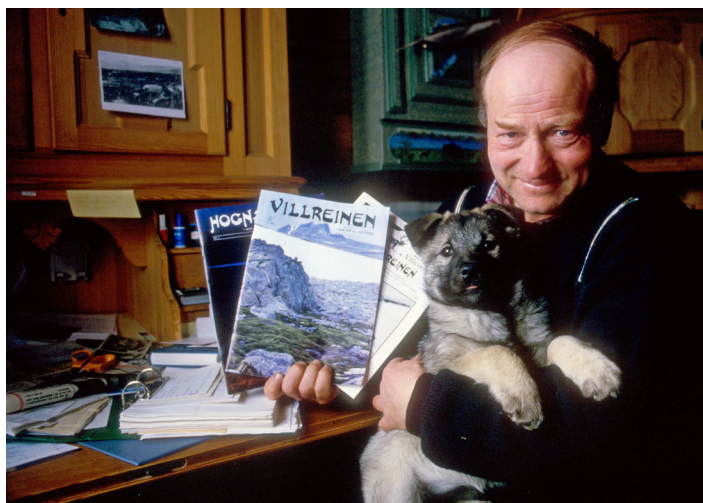
Jon J. Meli ble valgt til formann i villreinutvalget i Forollhogna i 1972. Fra 1979 til han takket for seg i 2004, var han sekretær og tilrettelegger. Ingen har som ham, preget norsk villreinforvaltning. I festtaler har Forollhogna ofte vært nevnt som mønsterområdet. Mye av æren for det har dalsbygdingen. Stikkordene er delt bukkekvote (store og små bukker), beitetakseringer, oppbygging og kursing av oppsynspersonell, årlige bestandstillinger og fornuftige overgangsavtaler for jegere (les: tilrettelegging).

Godt vårbeite: Etter en lang vinter trekker villreinen gjerne inn på setervollene, som her på Spellmollen i Såttåhaugen. Bildet er fra 27. mai i 2006.

Etter noen år som sekretær i villreinområdet, fant Jon J. ut at han ville gjøre noe med årsmeldinga. Den var alt for kjedelig! I 1985 fylte han på med «fjellstoff» fra eget og andre områder i Norge. Resultatet ble «Hognareinen» som kom ut med 60 sider. Bladet ble meget godt mottatt. I løpet av årene 1985 til 2003 ble bladet utgitt elleve ganger. Tre av årgangene var temanummer. I 1998-utgaven beskrives fisket i Forollhognaområdet, i 2001-utgaven rypene og rypejakta – og i 2003-utgaven fedriftene i området.

Også andre villreinområder fattet interesse for «Hognareinen», særlig Anders Kiær som på 80-tallet var leder for Rondane Sør. Idéen om et felles blad for samtlige villreinområder i Norge ble utviklet videre, og i et møte på Honne (Biri) i 1986 fikk Jon J. i oppdrag å starte opp. Bladet het fortsatt «Hognareinen» og økonomien var så dårlig at dalsbyggingen like godt forskutterte 80.000 kroner av egne midler.

I 1987 ble Villreinerådet i Norge stiftet. Det skjedde på Hovden i Setesdal. Her fikk Jon J. full oppslutning om bladprosjektet. Bladet fikk navnet «Villreinen», og årboka har siden presentert stoff fra

Gave til statsråden: Forollhogna nasjonalpark med tilgrensede verneområder ble opprettet av Kongen i statsråd i desember 2001. Nasjonalparken ble offisielt åpnet av miljøvernminister Børge Brende høsten 2002. En komplett samling av «Hognareinen» ble overrakt til statsråden av Jon J. Meli og Hallvard Urset (leder i villreinutvalget).

samtlige 23 villreinområder i Sør-Norge, samt Svalbard. Jon J. Meli takket for seg som redaktør for «Villreinen» i 2003.

Sen ettermiddag: I løpet av vinteren fotograferes villreinen. Det skjer fra fly. Etter endt tur telles dyrene. Bestandsmålet i Forollhogna er 1700 til 1800 vinterdyr.

Vintertelling: Småflyet fra Røros Flyklubb passerer Øyungen - for å starte fotograferingen nordfra og sørover. Denne dagen var flyet i lufta mellom fem og seks timer.

En viktig jobb: Jon J. Meli har gjennom årene lagt ned en stor innsats for å lete opp gamle løer, buer, stier og ferdselsveger i utmarka. Her ryddes Pilegrimsleden. Foto: Jon Iver Grue, Østlendingen

Med ståsted lokalt

I 2015 ble Jon J. Meli og sambyggingen Ola Krog nominert til «Den nasjonale kulturlandskapsprisen». I begrunnelsen for å gi prisen til de to dalsbyggingene, påpekes blant annet følgende om Jon J. Meli:

«Jon J. Meli har gjennom et langt liv lagt ned mange timer (i praksis mange årsverk) med å lete opp gamle løer og buer, stier og ferdselsveger og andre kulturminner i utmarka. Han har intervjuet (båndopptak) eldre folk om lokal tradisjonsbruk og har med dette sikret kunnskapen for ettertida (over 100 lyd-kassetter). Han har vært med på å restaurere gamle løer i utmarka, men også ryddet utmarksslåtter og andre kulturminner. Han har ryddet gamle veger (seterveger, veger til slåttemarka og veger til fjellet i forbindelse med måssåtak mm). Han har vært aktiv i arbeidet med Pilegrimsleden lokalt (Østerdalsleden). I tillegg til det praktiske arbeidet ute i marka, må følgende nevnes: Hans store produksjon av skriftlig materiale om tradisjonsbruk og høsting av utmarksressurser (svært mange artikler til bygdabladet «Nordavær» og til andre tidsskrift, men også som bidragsyter i bøker). I løpet av årene har han bygd opp ei stor bildesamling med viktig dokumentasjon fra bygda (over 20 000 bilder). Jon J. Meli har i tillegg vært aktiv på mange måter i formidlingen av denne kunnskapen, både skriftlig og muntlig, eksempelvis via kåserier, innlegg og lysbildeforedrag. Dalsbygda skole har hatt stort utbytte av samarbeidet med Jon J. Meli gjennom mange år. Stikkordene er tradisjonsbruk som setring, slått, måssåtak, skjøtsel av gamle veger, men også generell kunnskap om natur- og kulturarv, jakt, fangst og fiske. Han har flere ganger vært med elevene ut på tur. Rektor ved Dalsbygda skole understreker at Jon J. Meli har vært svært viktig for skolen og elevene, og en positiv støtte for ledelsen ved skolen. Samarbeidet har resultert i flere temahefter som skolen benytter i sin undervisning».

Ut på tur: Jon J. Meli har alltid satt stor pris på natur og friluftsliv. Her har han tatt skituren inn på Vola i Dalsbygda. Fotoapparatet er alltid med - og gråhunden.

Forollhogna og bygdene

I «Årbok for Nord-Østerdalen 2002» har Jon J. Meli en lengre artikkel om «Forollhogna og bygdene». Bakteppet for artikkelen var opprettelsen av Forollhogna nasjonalpark året før, den 21. desember i 2001. Verneområdet berører deler av syv kommuner i to fylker: Tynset, Tolga og Os i Hedmark – og Røros, Holtålen, Midtre Gauldal og Rennebu i Sør-Trøndelag (nå Trøndelag). Formålet med opprettelsen er tredelt: 1. Å bevare et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde. 2. Å bevare i naturlig tilstand landskapsformer og det biologiske mangfoldet med en variert vegetasjon med stort innslag av kravfulle plantearter og et rikt dyreliv med en høyproduktiv villreinstamme. 3. Å verne kulturminner og kulturlandskapsinnslag.

I artikkelen «Forollhogna og bygdene» (Årbok for Nord-Østerdalen 2002) øser Jon J. Meli av sin kunnskap. Ingen kjenner området bedre enn dalsbygdingen, og artikkelen om Forollhogna (både fortid og nåtid) anbefales for alle som ønsker å bli bedre kjent med dette høyproduktive og helt spesielle området som ligger sentralt plassert nord på Østlandet og i sørområdet av Trøndelag. På vannskillet mellom nord og sør ruver Forollhogna-toppen med sine 1332 høydemetre.

I tillegg til artikkelen om «Forollhogna og bygdene» (Jon J. Meli) gis det utfyllende informasjon om Forollhogna-området i boka «Forollhogna, Skarvan og Roltdalen» (Norges nasjonalparker, Gyldendal Norsk Forlag AS, 2009). Forfattere her er Arne Nyaas, Jostein Sandvik og Erik Stabell.

Et annet godt tips er nettsiden til Forollhogna nasjonalparkstyre, se:
<http://www.nasjonalparkstyre.no/Forollhogna/>

Jon J. Meli (f. 1935 i Dalsbygda)

Kort oppsummert:

- . Bonde i 30 år (1962 til 1992)
- . Områdesjef i Tolga-Os HV-område (kapteins grad) i 13 år
- . Avsnittssjef i HV-05 (majors grad) i 5 år
- . To perioder i Os kommunestyre (8 år)
- . Leder i IL Nansen (2 år)
- . Leder i O-gruppa i IL Nansen (2 år)
- . Leder i Dalsbygda Skytterlag (2 år)
- . Leder i Dalsbygda Bondelag (3 år)
- . Leder/sekretær i Dalsbygda fiskeriforening (11 år som leder, 22 år som sekretær)
- . Leder/sekretær i Forollhogna villreinutvalg (33 år - 8 år som leder, 25 år som sekretær)
- . Redaktør i bygdebladet "Nordavær" (8 år)
- . Medforfatter i "Dalsbygda Jaktlag/Jaktsameie 60 år/1929-1989" sammen med Petter Johaug og Arne Nyaas
- . Redaktør i bladet "Hognareinen" (11 utgivelser i årene 1985 til 2003)
- . Redaktør i bladet "Villreinen" fra 1986 til 2002 (årlige utgivelser)
- . Redaktør i bladet "Elgen"/"Hjorteviltet" fra første utgave i 1990 og fram til 2002 (årlige utgivelser)
- . Redaktør i jubileumsbok for "Dalsbygda Bondelag 100 år" (1995)
- . Redaktør i boka "opplev Forollhogna" (2006) sammen med Karl H. Brox og Per Jordhøy
- . "Dalsbygda Fiskeriforening gjennom 60 år" (2008)
- . "Revejakter i Dalsbygda" (oppsummering etter et langt liv som revejeger)
- . Nominert til "Kulturlandskapsprisen 2015" sammen med Ola Krog
- . Ingen har som Jon J. Meli preget norsk villreinforvaltning. Forollhogna var tidlig ute med nye forvaltningsgrep som delt bukkekvote (store og små bukker), taksering av beiter, oppbygging og kursing av oppsynspersonell, utarbeiding av driftsplaner, årlig bestandstillinger og overgangsavtaler for jegere. I tillegg var Jon J. Meli, som nevnt, redaktør for fagbladene "Hognareinen" (11 utgivelser), "Villreinen" (17 utgivelser) og "Elgen/Hjorteviltet" (12 utgivelser).
- . I løpet av årene har Jon J. Meli gjort en rekke lydopptak/intervjuer med eldre personer. Opptakene (over 100 kassetter) ble digitalisert i 2013. Arbeidet ble finansiert gjennom satsingen "Mennesket og naturarven". Nasjonalparkstyret for Forollhogna søkte og fikk midler til sikring og tilgjengeliggjøring av viktig tradisjonskunnskap. Det har vært et langsiktig mål for nasjonalparkstyret å både sikre og tilgjengeliggjøre kunnskapen, ikke minst for bruk i skole og undervisning.
- . Jon J. Meli har gjennom årene skrevet mange artikler om tradisjonell utmarksbruk, i tillegg til artiklene som har stått på trykk i "Hognareinen", "Nordavær" (klubbavis for IL Nansen) og "Hembygda" (utgis av kulturseksjonen i Os kommune)
- . Jon J. Meli har i alle år vært en meget ivrig fotograf. En stor jobb skal/må gjøres for å sikre de viktigste bildene (digitalisering).
- . Jon J. Meli mottok i april 2007 H. M. Kongens fortjenestemedalje i sølv.

Denne oversikten ble gjort i mars 2019. Arne Nyaas